

ÜLERIIGILINE EESTI KIRJANDUSE OLÜMPIAAD

2012./2013. õa

Korraldajad: TÜ Teaduskool ning kultuuriteaduste ja kunstide
instituudi kirjanduse ja teatriteaduse osakond

Olümpiaadi üldteema:

„Naised kirjanduses”

7.-8. klass

ÕPILANE: _____

KOOL: _____

KLASS: _____

VASTAJA NR: _____

ÜLESANNE 1	VASTAJA NR:
15 min / 20 punkti	PUNKTE:

Leia tähtristsõnast nii vertikaalselt kui ka horisontaalselt peidetud kirjanduslikke mõisteid (kokku 20).

1. Tõmba igale leitud mõistele ovaalne ring ümber. (10 p)

K Q E X E I M E L G E Ö T E G E L A N E Ü M V E
V K E R D Q I O U L K K I Ä N N S E A K O T Y R
S M S A N O O R T E K I R J A N D U S X Ž S E O
M E T A F O O R K J R O I Ü Ä Ž L Ö Ä Q Ö O V C
A I N T S U K E N A R R I K P L R K I V Z N S S
S A J T S E X F H K B I Ü Ä E V E F I O Ö E H G
S E D R F T G Y H U A G K O R P A A H F A T S T
J S E R T U I N H G L L Ö Ä P O L N L H D T V B
I S V Ö R D L U S O L O N D I L I T E L L E G A
S M N A A Z C R T E A K A O L P S A M X Ž Č P O
Ü L A S Ö L K U S P A N R L Ä K M A S Ü Ž E E I
J O I K A S L I B E D I R N A K S S K A I L R L
Ö O S A K E N Ä Ä L S Ö A J A S K I V L S E S L
A D K E R O M A A N L N T K K Ü L A Ä A I T O N
R U I N J A S U N D R K I Ü L J A K R A K R N N
M E R N A Ž L L I G F R I H I O N I S C R J I L
O U J O A S L Ö N G U S V O K E R R S S T U F L
R Ü A V E L J A S R Ü Ü B E J K A J U L T A I A
E R N E S I P R O O E P I T E E T A M S A L K I
E O D L A S K R U U K S N B H X A N Z Ž M I A L
N S U L T U I I H G V L Ö Ä P O I D L H S C T B
Q Ä S I T A N I H J U L V I I N K U R L E N S E
P E L L I K A M Ä Ä R O M A N T I S M L E T I K
M S Ü M B O L N D R K S Ü L J A S K A A R E O Ä
D L I O U T K L I R L O F D E S E A X C F R O L
S A R K A E D L O D I A A K L K I U K H T K N I

2. Rühmita mõisted alljärgnevasse kategooriatesse. (10 p)

a) luulega seotud mõisted:

b) proosaga seotud mõisted:

c) kujundeid tähistavad mõisted:

d) kirjandusvoole või -valdkondi tähistavad mõisted:

ÜLESANNE 2	VASTAJA NR:
15 min / 24 punkti	PUNKTE:

1. Vali tegelasele sobiv paariline ning märgi neid ühendav teos ja autor.
2. Lisa enda loetud raamatute hulgast nimekirja veel kaks tegelaspaari, nimeta ka autor ja teose pealkiri.

	TEGELANE		TEGELANE		TEOS
1.	Harry		Tiina		J.K. Rowling „Harry Potter”
2.	Johannes		Rita		August Kitzberg „Libahunt”
3.	Joonatan		Mirjam		Silvia Rannamaa „Kasuema”
4.	Kiilike		Marju		Aidi Vallik „Kuidas elad, Ann?”
5.	Margus		Kaur		Margus Karu „Nullpunkt”
6.	Mikk		Ginny		Mark Twain „Tom Sawyeri seiklused”
7.	Sass		Becky		J.J.R. Tolkien „Käábik”
8.	Thorin		Bianca		Jaan Rannap „Agu Sihvka annab aru”
9.	Timo		Korp		Diana Leesalu „Mängult on päriselt”
10.	Tom		Gandalf		Astrid Lindgren „Vennad Lõvisüdamed”
11.					
12.					

ÜLESANNE 3	VASTAJA NR:
30 min / 19 punkti	PUNKTE:

Vali järgmiste ülesannete (nii sellel kui ka järgmisel lehel) täitmiseks üks eesti või maailma noortekirjanduse teos, mida oled lugenud.

1. Nimeta teose autor ja pealkiri:

2. Nimeta kolm omadussõna, mis iseloomustavad seda teost (3 p):

3. Kirjuta raamatule tutvustav reklaamtekst koos reklaamlausega (kuni 50 sõna) (6 p):

4. Kirjuta teemantluuletus teose ühe tegelase kohta, iseloomustades teda järgmise skeemi alusel (10 p).

Pealkiri (tegelase nimi): _____

Kirjeldus (omadussõnad): _____

Tegevus (mine-sõnad): _____

Suhe/tunded (fraas): _____

Teema ümbersõnastus (nime sünonüüm): _____

ÜLESANNE 4	VASTAJA NR:
25 min / 15 punkti	PUNKTE:

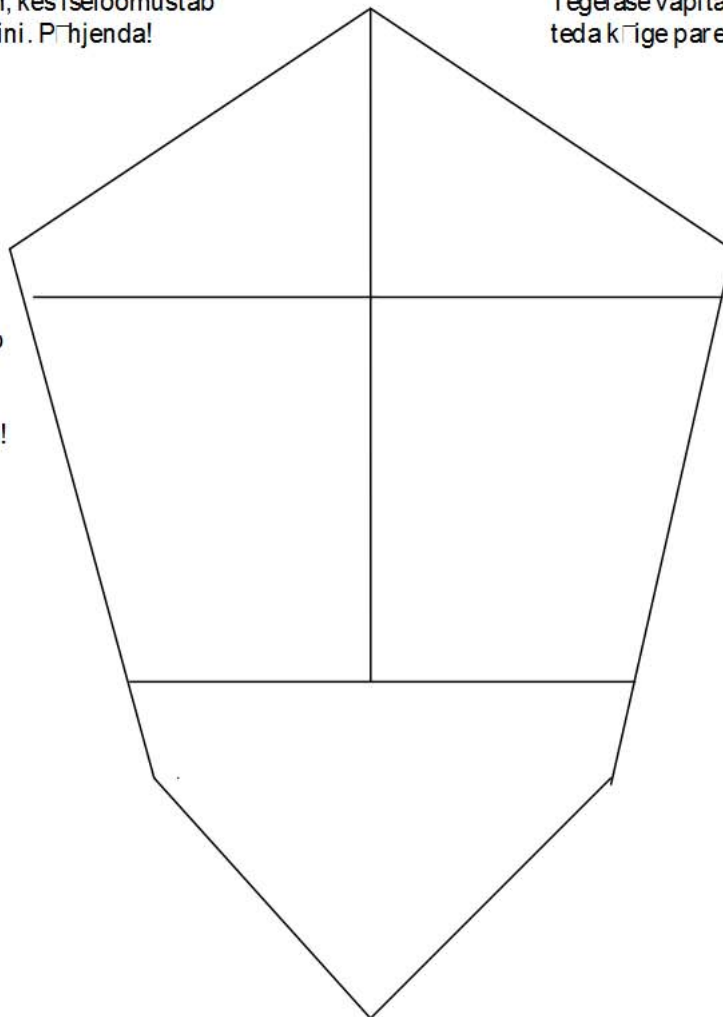
1. Kujunda eelmises ülesandes valitud teose põhjal tšhe tegelase vapp. Vapp on kindlate reeglite järgi kujundatud vörviline, tavaliselt kilbikujuline mörkis, mida vapi valdaja kasutab oma pörsiva tunnusena. Tegelase vapi detailid vöid nii joonistada kui ka sñnaliselt kirja panna. (5 p)
2. Tära unusta, et vapi detailidel on sñmboolne tähendus. Tärhendused, miks just see mörk vöi sñna tegelast iseloomustab, lisa vapi kujutise körvale. (10 p)

Tegelase vapiloom, kes iseloomustab teda köige paremini. Tärhjenda!

Tegelase vapitaim, mis iseloomustab teda köige paremini. Tärhjenda!

Mörk, mis tähistab tema tugevust (objekt, kujund, nñhtus). Tärhjenda!

Mörk, mis iseloomustab seda vöörtust, mis on talle köige olulisem. Tärhjenda!

Tegelase moto, s.o lñhike lause, millest ta oma elus juhindub. Tärhjenda!

ÜLESANNE 5	VASTAJA NR:
30 min / 20 punkti	PUNKTE:

Loe läbi ühest eesti noorteromaanist pärinevad proosakatkendid ja vasta küsimustele (vastused kirjuta järgmisele lehele).

1. Millisest teosest on katkendid pärit ja kes on need kaks minategelast, kes siin iseendast jutustavad?* (4 p)
2. Võrdle kahte tegelast nende kõne põhjal. Iseloomusta nende mõtteid, tundeid, käitumist, suhted teistega, arvamust iseendast. (6 p)
3. Milliseid tänapäeva noortele iseloomulikke probleeme on nendes katkendites puudutatud? (4 p)
4. Mille poolest erineb kahe proosakatkendi sõnastustiil? Võrdle sõnavalikut, lausestust, kujundlikkust ja kirjaipilti. (6 p)

* 2., 3. ja 4. küsimusele saab vastata ka teost tundmata!

I. „Isaga on mul tegelikult tunduvalt lihtsam suhelda kui emaga. Isa ei torgi mind lakkamatult tagant, näiteks kui ta näeb, et ma niisama telekat vahin, ei sunni ta mind hoopis raamatuid lugema. See viimane on jälle puhtalt ema kiiks. Tal on vist ettekujutus, et kaheksateistkümnendaks eluaastaks pean ma läbi lugema kõik maailma raamatud. Ma loen küll, rohkem kui mõnigi meie klassis, nii et mõnikord kirjandustunnis hakkab päris imelik, kui õps alustab mingi teema arutamist ja ainus, kes oskab kaasa rääkida, olen mina. Noh, mõnikord kaks-kolm õpilast veel. Aga ma ei saa ju ainult raamatuid lugeda, pilli mängida ja joonistada. Ma olen normaalne noor inimene, kelle jaoks on maailmal peale selle veel üht-teist pakkuda. Ma pole mingi nohik.

Selles suhtes tundub ema natuke ebaõiglane. Miks alati ainult mina pean peolt kell pool üksteist tulema hakkama? Korra proovisin mitte tulla. Tantsisin rahumeeli edasi, kuigi hinges kripeldas teadmine, et ema ootab kodus ja jumal ise teab, mis ta võib ette võtta, kui ma kord sinna jõuan. Otsustasin siiski see üks kord olla just nii kaua, kui ise tahan. Ma pole ju enam mingi algklassipäga, kes koolipeolt kell üheksa ära saadetakse.” (2001, lk 10-11)

II. „Ajasime vanalinna vahel yht Narva venelaste ekskursiooni taga. Tegime hästi kurjad näod ette, kõlistasime kette & mölisesime nende kallal & nad kartsid meid! Vaesed inimesed, kas nad tõesti arvasid, et me tuleme & pexame neid või võtame raha & asjad ära? Nii nad jooxidki meie eest. Meil oli nii lõbus, et sure ära.

Siis me hankisime pudeli „Lõunamaist” & jõime selle ära. Siis sai Kalev kuskilt veel 7 pudelit Rislingit. Poole sellest jaksasime ära juua, siis olime jälle täis kõik.

Läxime koertenäitusele lällama. Sealt aeti meid varsti minema, sest me lasime käpuli & hakkasime koerte peale haukuma & vaesed loomad sattusid sellest nii ähmi täis, et neid oli täitsa võimatu exponeerida. Lõpuks oli terve see näituseplats yxainus suur hullumaja, korraldajad sebisid & yritasid meist lahti saada & penid kiunusid & ulgusid & haukusid, aga kartsid. Või olid lihtsalt veidi šokeeritud.

Jamasin Urmiga, amelesime niisama tänaval. Hea ju armastust mängida. Mingid sommid pakkusid meile õlut & suitsu & siis olime Urmiga nii purjus, et vaja oli Harjumäele kainenema minna. Lõpux asjad siiski laabusid, kui saabus õhtu, olime jälle enam-vähem korras & siis läxin ma koju, et mitte uuesti jooma sattuda.” (2001, lk 20-21)

ÜLESANNE 5	VASTAJA NR:

ÜLESANNE 6	VASTAJA NR:
25 min / 22 punkti	PUNKTE:

Loe läbi järgmised Leelo Tungla luuletused ja täida võrdlev tabel.

<p>VANA AJA KOOLIPOISID Leelo Tungal</p> <p>Vana aja koolipoisid olid hirmus head – nendel olid kenad kombed, väga targad pead.</p> <p>Vanal ajal poiss ei teadnudki, mis on ragulka. Kaela pesemata ta ei läinud teiste hulka. Päevikus tal ei olnud ühtki märkust ega kahte. Sangarlikult kasvas ta suureks oma tahte.</p> <p>Tüdrukuid ei narrinud need vana aja poisid. Nende hulgas polnud laisku ega ihnuskoisid, nätsunätsutajat ühtki nende hulgas polnud, sest et nätsu leiutanud keegi veel ei olnud.</p> <p>Vana aja poiss ei hüüdnud väikevenda titeks. Eks need poisid lõpuks kõik on saanud professoriteks? Iseloomult igatahes jäid nad hirmus visaks. Mõni hakkas vanaonuks, mõni lihtsalt isaks...</p> <p>Vana aja koolipoisid olid tõesti head! Miks nüüd nende õpetajatel on hallid pead?</p>	<p>VANA AJA KOOLITÜDRUK Leelo Tungal</p> <p>Vana aja koolitüdruk oli hea ja viks. Igal hetkel tuli „palun!”, igal sammul niks. Vabatahtlikult ta kõndis kõikjal karupükstes, ning kui avas suu, siis õmaks naeratuseks üksnes. Polnud mingit lobisemist õppetunni ajal, polnud üldse nurisemist armsal õpetajal.</p> <p>Vana aja koolitüdrukud ei kandnud nailonsokke, pähe tegid ainuüksi loomulikke lokke. Ilmaski ei kasutanud nemad mingeid spikreid ega söönud kooliaias maasikaid või tikreid. Hindeiks olid loomulikult plussidega viied. Uhkusega seljas kanti ainult vormiriiet. VaHetunnis jalutati vaikselt, väarikana. Usuti nii toonekurge kui ka näärivana.</p> <p>Sellal põlgas koolitüdruk ära iga ehte. Ennastalgavalt ja hästi koostas seinalehte. Põnev oli talle suruvpumba põhimõte. Lausa vaimustusse teda viis ristpiste-võte. Sokikanda kududes tal jätkus pikka püsi... Kui sa selles kahtled – oma emalt järgi küsi!</p>
---	---

Võrdle luuletuste põhjal vana aja koolipoiste ja -tüdrukute käitumist ja väärtus-hoiakuid. Milliseid erinevusi ja sarnasusi leiad tänapäeva koolipoiste ja -tüdrukutega? Täida tabel konspektiivselt, kasutades märksõnu. (20 p)

vana aja koolipoiss (4 p)	vana aja koolitüdruk (4 p)	tänapäeva koolipoiss (4 p)	tänapäeva koolitüdruk (4 p)	vana aja ja tänapäeva ühisosa (4 p)

Mida võtaksid vana aja koolist üle tänapäeva kooli? (Vasta lehe teisele poolele.) (2 p)

ÜLESANNE 7	VASTAJA NR:
20 min / 10 punkti	PUNKTE:

Lisa Kristiina Ehini luuletusse (luulekogust „Kaitseala”, lk 69) oma sõnad ja kujundid (8 p). Püüa säilitada teksti mõtteline terviklikkus ja poeetilisus (2 p).

olen _____
voolan _____ vi lja
mul on huuled _____ si rmus ja ki ed
_____ vesi

l hest _____ j l rvest
si gavalt _____ alt
_____ vi lja kui allikas
vulinal _____ alla
t l navale

vaatan _____ ja _____ kooli

tere _____
kuidas siis l heb?
olen t l na _____ saanud
mullune _____ on l inud

ja mida sa _____ siis tahaksid
t l na l ppida?

tundma _____
tundma _____ ennast kaotamata

ÜLERIIGILINE EESTI KIRJANDUSE OLÜMPIAAD

2012./2013. õa

Korraldajad: TÜ Teaduskool ning kultuuriteaduste ja kunstide
instituudi kirjanduse ja teatriteaduse osakond

Olümpiaadi üldteema:

„Naised kirjanduses”

9.–10. klass

ÕPILANE: _____

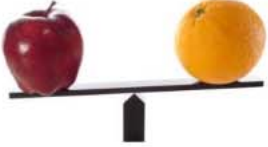
KOOL: _____

KLASS: _____

VASTAJA NR: _____

ÜLESANNE 1	VASTAJA NR:
15 min / 18 punkti	PUNKTE:

Leia iga kujundinimetusele õige seletus ja sobiv pildiline näide.

	KUJUND		SELETUS		NÄIDE
1.	astendus		nähtusi kõrvutatakse otseselt võrdlussõnade kui või nagu abil		
2.	ironia		ühendab pealtnäha ühendamatud mõisteid		
3.	parallelism		ühendab erinevaid nähtusi sarnasuse alusel		Summ Summ Summ
4.	võrdlus		mitmesuguste helide jäljendamine keeles		
5.	metafoor		võrdkuju, pilt või märk, mis esindab mõnd nähtust eriti abstraktselt		
6.	onomatopöa		mõtteriim, korratakse ligilähedasi mõtteid		
7.	oksüümoron		millelegi mitteinimlikule isikuomaduste andmine		
8.	sümbol		tähenduslik tõus või langus		
9.	isikustamine		pilkav teesklus, kus üteldakse ühte, aga vihjatakse millelegi vastupidisele		

ÜLESANNE 2	VASTAJA NR:
15 min / 16 punkti	PUNKTE:

Kas tunned pildil olevaid poetesse? Nimeta nende ees- ja perekonnanimi ning igäühelt ka ühe teose (raamatu) pealkiri.

ÜLESANNE 3	VASTAJA NR:
25 min / 12 punkti	PUNKTE:

Loe järgmisi Elo Viidingu mõttekäike ja vasta küsimustele arutlevalt.

„On selge, et raamat mõjub, kui ta paneb n-ö kiunuma, kui ta tekitab veidi negatsiooni ja ärritab kui tahetakse, et autor kirjutaks teistmoodi, oleks teistmoodi ja ütleks teisiti. Või ei ütleks üldse või kaoks unustusse. Meil on levinud ettekujutus, et luule peaks olema helge ja turvaline, mida lugejal oleks mõnus vastu võtta või hea öökapiilt haarata ja sirvida. Sellised armsad mõtlemapanevad haikud hõbepaberis. See ei tähenda, et mul oleks midagi haikude vastu. See ei käi minu kunstiliste seisukohtadega lihtsalt kokku, olen üldjoontes ekspressiivne kirjutaja. Ma ei leia, et kirjandus peaks reaalsust mahendama, seda ju niigi suuresti vahendades. Maailmas on palju sõdu, verd, nälga, kannatusi. Miks peab luule olema turvaline?” (Elo Viiding, Eesti Päevaleht, 08.04.2006)

„Minu meelest ei peaks luule tegelema kiiduväärsega, seda enam, et minu jaoks kiiduväärset eriti palju ei leidu. Kui leidub mõni kiiduväärne nähtus, siis ma sellest ju kirjutan ka, näiteks päikesetõusust, see on ju ometi oluline tervele ühiskonnale! Ja mulle siiski tundub, et ma pole oma luules liiga või üksnes ühiskonnakriitiline, ma tegelen oma tekstides ka mälestuste ja inimese isiklikuma poolega.” (samas)

„Mina lasen end kanda assotsiatsioonidel, muidugi hiljem olen neid tekste toimetanud. Mu meetod on selline, et kirjutan ühe soojaga hästi palju, kuid samas püüan neid assotsiatsioone jälgida – selles mõttes on see ikkagi psühholoogiliselt teadlik kirjutamine. /---/ ma ei püüa lugejale meeldida, ei taha lugejat kosida. Kui lugejat mingi asi häirib ja ärritab tekstis, on see minu meelest ainult hea. Kui raamat mõjub, siis ta tekitabki vastandmargiga emotsioone.” (Elo Viiding, Postimees 31.05.2008)

- 1. Millise mulje jätavad need mõtted luuletajast? Milliseid luuletusi ta võiks kirjutada? (4 p)**
- 2. Milline luule on Sinu meelest turvaline, milline aga ohtlik? Arutle! (4 p)**
- 3. Kuidas mõistad väidet, et raamat mõjub siis, kui ta „pane n-ö kiunuma?”, „tekitab vastandmargiga emotsioone”? (4 p)**

ÜLESANNE 4	VASTAJA NR:
20 min / 17 punkti	PUNKTE:

Viivi Luik kirjutab oma essees „Seitse naist” (1990) suurtest naisluuletajatest (Lydia Koidulaga alustades), kes on jäädvustanud oma isiku ja loomingu eesti kirjanduslukku.

1. Märki järgnevate tekstikatkenditesse kõnealuse poetessi ees- ja perekonnanimi. (7 p)
2. Lisa iga katkendi järele selle luuletaja eluaastad või tema luuletajategevuse alguskümnend. (7 p)

A) „..... on kehastunud igatsus, liigutav vanaaegne nõmmelill noore Heine vaimus. Vastupidiselt Koidulale on tähtis detail, üksik, ise, temas on ära tunda juba uue sajandi närvilisust. /---/ Selle luule märksõnaks jääb igatsus ja võrdkujuks kanarbikuoks vana raamatu vahel.”

.....

B) „..... on kirglik, õnnelik, särav. Tema ilmumine teeb eesti luulet inimlikumaks. Tema luules ei ole marmorit ega metalli, hämarat salapära ega looritatust, seal paistab vaid lihast ja verest olend, kes otsib elu püsiväärtusi, liigub oma lapseliku siiruse ja haavatavusega.”

.....

C) „..... /---/ kehastada eesti luules on karmid mereavarused, lipud ja leegid, rasked tuliste äärtega piibliplived. avarused ei ole kunagi unelevad. Need on voogavad ning ärevad ja võib uskuda, et silmapiir varjab väehulki lippudega, seal toimub vanu rahvasterändamisi telkide ja kaamelitega, liigub sõduritevoore, puhkeb tulekahjusid ning revolutsioone, sünnib uusi aegu. Selle avaruse värv on punane.”

.....

D) „..... hing on avar ja muutuv, aastatega on see saanud rikkamaks, hämarusest on saanud valgus, aimamisest teadmine. on olnud sajandi esimese poole suurim luuletaja Eestis, ta on väljendanud teistest selgemini surmaahistust ja elutahet, on rikastanud keelt, on mõõtmatuseni avardanud keele piire.”

.....

E) „..... on küll kaks igihaljast märksõna – armastus ja surm, kuid armastus on tema luules ainult surma saatja, surma truu partner. Sealjuures on luule loomulik, niisama loomulik, nagu ümbritsev aeg neile, kes sel ajal elavad.”

.....

F) „..... kehastub ühekorraga nii rahvusliku ärkamise uhkus kui ka hiljaksjäämise häbi, ja nende kahe pooluse vahel on eesti vaim veel hiljemgi pidanud võnkuma. Sellel konkreetsel taustal, nendes olemasolevates tingimustes on olnud särav täht, tõe- ja tulevikukuulutaja, temast on saanud müüt ja sümbol.”

.....

G) „..... toob eesti luulesse p ü h a a r g i p ä e v a, ühendab madala kõrgega, pilkab piire, seob kokku iroonia ja harduse, näeb ülevakspeetus koomilist ning tänavatolmus paradiisi, väljendab eesti luules teataval määral sama vaimu, mida väljendab neil aastail Th. Mann saksa proosas.”

.....

3. Keda 21. sajandi eesti luuletajatest peaksid sellesse ritta sobivaks? Põhjenda! (3 p)

ÜLESANNE 5	VASTAJA NR:
25 min / 12 punkti	PUNKTE:

Loe läbi Kristiina Ehini luuletused (kogust „Kaitseala”) ja vasta küsimustele.

1. Sõnasta luuletuste keskne teema ja meeleolu? Kuidas avaldub neis soov lahkuda või põgeneda? (5 p)
2. Milliseid loodusdetaile ja -motive autor kasutab? Kuidas need seostuvad argisega? (3 p)
3. Leia luuletustest kõne- ja lausekujundeid. Kirjuta need tekstist välja ja märgi juurde kujundinimetus. (4 p)

kõigepealt tuleb puhtaks pesta
mu palavad palmikud
kasta nad jah edasse merekaussi
igavesti soolaseks nad jätavad
otsekui oleks nutetud neisse selle maailma
kohtumisvalu ja lahkumisrõõmu

siis tuleb koorida pörandat ja lage
neid uusi tuttavaid
ja heita pilk igasse kivilohku
kas juba jälle on sinna kogunenud
laule

põsterõnga varjus
tukub õst võsinud veelendlane
kõpad silmadel

(lk 44)

all uriseb linn
linn kuhu põgeneda
sõgava vaikuse eest
enda sees

lõputu linn
kust jalgsi enam lübi ei kõlida
lõplikud pöökpupuiesteed
mis juba tahaksid põgeneda
pörandaks võ paadiks
et ainult mitte seista selle kiirusejõe kaldal
ja kaitsta lehtedega viimast hingetõmbetõtt

õhku
puhastada pungadega uuskvartaleid
vinguseid vereringeid
ja siiruse kõrgeid kaldaid

all uriseb linn
kuhu peita oma sõgava vaikus
tema eest?

(lk 95)

ÜLESANNE 6	VASTAJA NR:
25 min / 14 punkti	PUNKTE:

Loe läbi Triin Soometsa luuletus kogust „Varjatud ained” (2009).

1. Milliste väidetega naise kohta nõustud, millistega mitte. Põhjenda. (6 p)
2. Kirjuta Soometsa luuletuse näitel oma luuletus mehest. (8 p)

olen kll bus, kl rend
vl rdjas, daam
madonna, hoor
vl givaldne, vigane
pl stol vastu meelekohta:
kohe rebin endal keele suust
kl ed otsast
sl idan endast yle
haudvaikuses, sygava mustriga rehvid
moonutavad mu hinge
nii, et ma ei tunne iseennast l ra
kohendades seelikut
jalutan minema ega vaata tagasi
ll ksus, riides, rase (vl ib-olla), vormis
maast vl etud, maha j etud
kahejalgne, puu otsast, imetaja, teiselt planeedilt
katse tulemus, jumala loomng, vanemate vili
pl lvkondade esiema
sl naaher unistaja kyyniline piripill
naine

ÜLESANNE 7	VASTAJA NR:
30 min / 16 punkti	PUNKTE:

1. Seleta mõisteid. (4 p)

a) NOORTEKIRJANDUS -

b) NOORKIRJANDUS -

2. Loo ühe noorkirjaniku profiil. Kes ta võiks olla ja mida ta võiks kirjutada? Kirjelda tema identiteeti? Millest ta mõtleb, mis teemad teda huvitavad, kust ta leiab inspiratsiooni? (8 p)

3. Kui oleksid noorkirjanik, millest Sa kirjutaksid. Mil viisil oleksid uus ja huvitav? (4 p)

ÜLERIIGILINE EESTI KIRJANDUSE OLÜMPIAAD

2012./2013. õa

Korraldajad: TÜ Teaduskool ning kultuuriteaduste ja kunstide
instituudi kirjanduse ja teatriteaduse osakond

Olümpiaadi üldteema:

„Naised kirjanduses”

11.–12. klass

ÕPILANE: _____

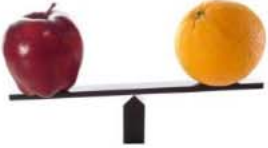
KOOL: _____

KLASS: _____

VASTAJA NR: _____

ÜLESANNE 1	VASTAJA NR:
15 min / 18 punkti	PUNKTE:

Leia iga kujundinimetusele õige seletus ja sobiv pildiline näide.

	KUJUND	SELETUS	NÄIDE
1.	astendus	nähtusi kõrvutatakse otseselt võrdlussõnade kui või nagu abil	
2.	ironia	ühendab pealtnäha ühendamatud mõisteid	
3.	parallelism	ühendab erinevaid nähtusi sarnasuse alusel	Summ Summ Summ
4.	võrdlus	mitmesuguste helide jäljendamine keeles	
5.	metafoor	võrdkuju, pilt või märk, mis esindab mõnd nähtust eriti abstraktselt	
6.	onomatopöa	mõtteümmõtt, korratakse ligilähedasi mõtteid	
7.	oksüümoron	millelegi mitteinimlikule isikuomaduste andmine	
8.	sümbol	tähenduslik tõus või langus	
9.	isikustamine	pilkav teesklus, kus üteldakse ühte, aga vihjatakse millelegi vastupidisele	

ÜLESANNE 2	VASTAJA NR:
15 min / 16 punkti	PUNKTE:

Kas tunnend pildil olevaid poetesse. Nimeta nende ees- ja perekonnanimi ning igäühelt ka ühe teose (raamatu) pealkiri.

ÜLESANNE 3	VASTAJA NR:
15 min / 20 punkti	PUNKTE:

1. Milliseid kirjanikke seovad ema-tütred suhted. Leia õiged paarid.

1.	Minni Nurme		Maria Lee
2.	Leelo Tungal		Piret Raud
3.	Tiia Toomet		Eeva Park
4.	Doris Kareva		Elo-Mall Toomet
5.	Ly Seppel		Linda-Mari Väli
6.	Aino Pervik		Maarja Kangro
7.	Kirsti Oidekivi		Kristiina Ehin

2. Milliseid kirjanikke seovad abikaasa-suhted. Leia õiged paarid.

1.	Kersti Merilaas		Juhan Smuul
2.	Ellen Niit		Eno Raud
3.	Marie Under		Artur Adson
4.	Ly Seppel		August Sang
5.	Debora Vaarandi		Heiti Talvik
6.	Aino Pervik		Jaan Kross
7.	Betti Alver		Andres Ehin

**3. Kuidas on seotud naiskirjanike kodanikunimed ja pseudonüümid?
Leia õiged paarid.**

1.	Elo Viiding		Ats
2.	Kadi Kuus		Karen Orlau
3.	Aidi Vallik		Elo Vee
4.	Frieda Johanna Drewerk		Birk Rohelend
5.	Katariina Täht		Kerttu Rakke
6.	Hele-Riin Moon		Reed Morn

ÜLESANNE 4	VASTAJA NR:
25 min / 14 punkti	PUNKTE:

Võrdle Paavo Piigi ja Maria Lee luuletusi ja vasta küsimustele.

1. Milliseid sarnasusi ja erinevusi leiad nii sisus kui ka vormis? (6 p)
2. Too tekstidest välja neli huvitavat või tähenduslikku kujundit / väljendit ning selgita nende tähendust! (4 p)
3. Sõnasta mõlema luuletuse sõnum. Kumb luuletus Sind rohkem kõnetab? Põhjenda! (4 p)

<p>*** noh, ma tahtsin talle helistada...</p> <p>noh, ma tahtsin talle helistada aga dollar oli languses optsioonid ei andnud mingit võimalust futuuriidel ei olnud tulevikku pagan, kogu turg kõikus mu vastu ma tahtsin talle helistada aga new york ei soovitanud mätta tokio kahtles, london andis mätta et parem on oodata frankfurt...</p> <p>ma tahtsin talle nii helistada, ausna põõdsin telekomide halva kvartaalse tvevaate unustada pessimistlikud turuootused seljataha jätta... investeeringi... ja siis ja siis kuld taks seatina kursiga tõstusindeks tuli läbi tehnoloogia intressid ei huvitanud enam mind mu aktsiad olid langenud tema silmis mu aktsiad olid langenud tema silmis alla omahinna</p>	<p>palun eutanaasiat, mind on armastuses petetud</p> <p>Kelletki võetud lubadus praaklevis tsel kell viis- iga signaal, iga heli on mürk, iga sõna on jalajalg.</p> <p>Hommikuks meelest on läinud – meil, tähendab. Tõhtedel mitte.</p> <p>Vahel unenõos kangastub, kui palju jõgi on jätnud su lävele, kui palju mõtteid on jätnud su alateadvusse, kui mitu inimest suudab su ükskeelne monokroom teadvus ükskeelsest eristada.</p> <p>Hommikuks läheb meelest. Aga tähed ei unusta: kõik, mis on olnud, on olnud.</p>
--	---

ÜLESANNE 5	VASTAJA NR:
15 min / 10 punkti	PUNKTE:

Eda Ahi on noor luuletaja, kes pälvis 2012. aastal Betti Alveri kirjandusauhinna. Ahi on Alverit nimetanud ka üheks oma õpetajaks ja eeskujuks.

- 1. Kuidas väljendub kahes alljärgnevas Ahi luuletuses naiselikkus ja naiseks olemine? (4 p)**
- 2. Milliseid sarnasusi Alveri ja Ahi luulelaadi vahel võiks leida? (2 p)**

emotsioone hankis ema
mulle igaksjuhaks hulgi:

kui mu peas on puder-kapsad,
kahtlemata on nad mulgi-.

kui mu silmist sajab vihma,
sajab eranditult padu-.

iga k^õkk, mis keeran kokku,
p^õris kindlasti on veri-.

kuid mu soontes loksus hoopis
selge vahemeri.

p^õrgu

mu kallis, ma vist olen sulle p^õrgu
kus vahel tundub p^õnev k^õia k^õas.
kuid igaveseks siia j^õtmast t^õrgud
on paremaidki paiku sealpool ^õal.

kui l^õhed j^õlle – tean, et see toimub peagi –,
siis usud, et mu suutsid l^õta pahviks.
kui tahad kuulda p^õrist^õtt, siis teagi –
ka mina pean sind lihtsalt juhniks ahviks.

Lisaküsimused

- 1. Mis pealkirja kandis Betti Alveri esimene luulekogu? (2 p)**

.....

- 2. Millisesse luulesõpruskonda Betti Alver kuulus? (2 p)**

.....

ÜLESANNE 6	VASTAJA NR:
20 min / 12 punkti	PUNKTE:

Loe järgnevaid Triin Soometsa luuletusi (kogust „Varjatud ained“) ja vasta küsimustele.

1. Sõnasta kõigi nelja luuletuse teema ja sõnum. (4 p)
2. Milliseid vastandusi luuletustest leiad? Mida luuletaja jaatab, mida eitab? (4 p)
3. Kirjuta luuletustest välja neli omadussõna, neli konkreetset nimisõna ja neli abstraktset nimisõna ning koosta nende sõnadega kolmesõnalisi metafoore, nt lihtne, si na, li pmatu s = li pmatuse lihtne si na. (4 p)

lihtsaks on vaja saada
 li ksk li ik kui keerulist kaudu
 hakata usaldama
 laugastel saelaudu

hakata aru saama
 li bi elatu
 mis seda puudutab kuhu
 si rm ja si na ei ulatu
 (lk 7)

kui see on sinuga juhtunud
 juhtub see varsti j li e
 kui pole juhtunud
 siis ei juhtugi
 tee parem seda mida saad teha
 mis vastu ei rabele
 mis juhtub ri li msalt
 saad juhtida
 paati mitte voolu
 (lk 38)

t li de erineb endast
 nagu sina
 nagu mina
 pl hi on peal
 sygavus on k li rgus
 nii on teisiti
 li pmatu s naeratub
 (lk 35)

eksimine pole v li malik
 iga koht on li ige
 iga tunne on li ige
 iga viga on li ige
 sul on neid vaja
 muidu poleks nad juhtunud
 (lk 32)

ÜLESANNE 7	VASTAJA NR:
35 min / 16 punkti	PUNKTE:

Järgnev proosakatkend pärineb Emil Tode romaanist „Piiririik”, kus peategelane on baaris. Loe see läbi ja vasta küsimustele.

1. Analüüsi peategelase käitumist kahte erinevat eeldust kasutades: a) eelda, et peategelane on mees ja pärit Eestist; b) eelda, et peategelane on naine ja pärit Venemaalt. Milliseid tõlgenduslikke erinevusi neist eeldustest lähtuvalt leiad? (8 p)
2. Milliseid märke väärtushoiakutest ja seksuaalsest sättumusest võib siit leida? (4 p)
3. Kuidas suhtub peategelane oma minevikku? Millisena näeb ta oma tulevikku? (4 p)

„Aga ma tahtsin sulle ju rääkida ühe loo, mitte kirjeldada lillepeenraid ja ilmarahvast. Lugu, või vähemalt midagi lootaolist juhtus hoopis hiljem, pärast parki ja paduvihma. Ma läksin nimelt ühte baari, ühte n e i s t baarides, sest mu jalad olid väsinud ja mul polnud veel tahtmist oma tupp tagasi minna, mitte et mõte pikast seltsita õhtust mind oleks kohutanud, see ei kohutagi mind enam, vaid lihtsalt mulle pakub vahetevahel lõbu jälgida seda õnnetut liha, mis neis baarides oma pääsemist ootab. Pealegi ma tahtsin tõsta klaasi oma uue elu terviseks. Oli, jah, niisugune tunne, et nüüd tuleb mingi uus elu, nagu ärasõit või midagi taolist (kui kohale saad, siis on muidugi täpselt sama, mis igal pool).

Vahel olen ma istunud kohvikus ja näljaset inimesi vahtinud ja mul on olnud tunne, et nad tõmbuvad minust kaugemale nagu katkust, kuigi ma olen korralikult riides ja mitte inetu, aga ometi ei istu keegi kõrvallauda, kui vähegi mujal kohta on! Eile õhtul ma inimesi ei vahtinud, või kui, siis kaugelt ja ükskõikselt, nagu maastikku, ja kui ma naeratasingi, siis iseendale. Kui vanaema mind õmblusmasina rihmaga peksis, sest ma olin talle vastu rääkinud (meil oli jalaga õmblusmasin, mis oli vanaemaga Siberis kaasas käinud), siis ta tahtis, et ma karjuksin, aga mina ei karjunud, ma pigistasin hambad kokku ja mõtlesin: „Mina ei sure!“ Just täpselt nii: „Mina ei sure!“, ja täpselt sama ma ütlesin endale seal baaris tõstes piimaklaasi huulte juurde.

Nimelt, piimaklaasi, sa tead ju, et see on nüüd nii moes, baaris piima juua, ja mulle see mood meeldib. selles on midagi kirjeldamatut pahelist. Tõsta huulte juurde kõrge klaas külma piimaga, mis maksab viisteist franki, see on lõplik ärapääsemine kõigist neist vastikutest lehmapiimaklaasidest, mida mind lapsepõlves jooma sunniti, eriti veel maal, vanaema poolvenna Ernsti juures, lüpsisooja piima! köögis, kus leigel pliidiraua sumisesid kärbsed! Ei, sellel kalli raha eest ostetud patusel piimal pole midagi pistmist ei lehmadega ega sellega, mida peetakse mõistlikuks. Millise võidurõõmuga ma seda rüüpasin! Ah! nad pole minust jagu saanud, ei vanaema ega Franz ega keegi. Hoopis mina olen neist jagu saanud, mina ei sure!

Siis see sündiski, et mees, kes oli mu kõrvallauas istunud, kummardus üle laua minu poole ja küsis: „Palun, kas sa ei naerataks mulle?“ Ma kehtasin õlgu ja naeratasin, miks mitte. Oled sa märganud, Angelo, et inimesed on ikka nii: kui sa oled õnnetu, siis nad põgenevad nagu hullu koera eest, see nakkab! Aga kui sa oled õnnelik ega hooli kellestki, siis nad on hakkamas nagu kärbsed meepoti ümber, nagu kaanid.

Ei, see prantslane polnud mingi kaan, päris armas inimene, sinepikollane pintsak, Lacoste'i prilliraamid ja peksasaanud koera ilme, tead, mingi haav, mis kohe silma hakkab, mida ei varja ei päikesepillid ega kallid riided, midagi oli temaga toimunud, kunagi oli miski katki läinud ja nüüd ta küsis, kas ta tohib minu lauda istuda.

„Mais pourquoi pas.”

Tõesti, miks mitte, mul on ükskõik, kas istuda üksi või kellegagi juttu rääkida. Tema nimi oli Jean-Claude, ilus prantsuse nimi, ma ütlesin, et ma olen rootslane, tead, mul polnud viitsimist seletama hakata, et mis maa see on, kus ma tulen, jne. Kui selgub, et sa oled Ida-

Euroopast, siis sind vaadatakse kaastundliku pilguga ja öeldakse midagi õõnsat, nagu surnu sugulasele.

Selle vale peale ta ütles, et ta on „trü europäen“ ja piiride ärakaotamise poolt. Ma tuletasin meelde, et praegu hakatakse neid piire jälle hoolega kinni toppima. (Mulle valmistas see ajalehejutu rääkimine lõbu.)

„Kahjuks küll, aga see on ajutine, ma olen siiski kindel, et lõpuks demokraatia ja Euroopa võidavad.“

Ta ütles seda mingi tuima, kätteõpitud optimismiga. Mul oli tunne, nagu ma räägiksin lapsega ja peaksin hoolega valvama, et ma midagi koledat ei ütleks, mis teda hirmutada võiks. Isegi niisugune sõna, nagu „Amsterdam“ tegi talle hirmu! Ta ütles, et Hollandis on vabadusega liiale mindud, et kõigel on siiski mingid mõistlikud piirid. Ta tellis kummalegi veel klaasi piima ja palus, et ma võtaksin korraks prillid eest ära.

„Veux-tu enlever tes lunettes?“

See kõlas nagu meeleheitlik rünnak, rünnakukatse. Ma tegin, nagu ta palus, mõeldes ise (ja see mõte ajas mind kangesti naerma), et see on klassi piima eest, kuigi tema seda kindlasti nii ei julgenud mõelda. Ja veel ma mõtlesin: huvitav, kui kalliks ta seda hindab, et ma riided seljast ära võtaksin? Aga ma võtsin prillid eest ja naeratasin talle ja ta suudles mind ja mul polnud midagi selle vastu, ta suudles nii õrnalt ja tema silmad olid ihast udused.

Ühesõnaga lõpuks ta küsis, kas ta tohib mind autoga koju viia, ma sain aru küll, mida see tähendab, aga teesklesin naiivset ja nõustusin just sellise näoga, nagu oleks küsimus ainult metroo ja auto vahel valimises. Tänaval suudles ta mind uuesti ja tahtis kätt püksi ajada, aga siis ma äkki ei tahtnud enam, ma tõmbusin eemale ja vaatasin uuesti neid tema vaeseid silmi, mis mind äsja olid erutanud. Need ajasid mind naerma, ta ei saanud millestki aru, kui ma ütlesin, et tead, Jean-Claude, ma pean nüüd minema.

„Mon ami m'attend.“

Tal oli täpselt lapse ilme, kellel on mänguasi käest ära võetud, mul hakkas temast kahju ja ma pöörasin minekule, siis vaatasin veel tagasi, ma vist siiski oleksin temaga läinud? Aga ta oli kadunud nagu vits vette.

Ah, ma tundsin ennast nii kergelt, nii võidukalt! Ööõhk oli soe, ma hingasin seda mõnuga ja jalutasin metroojaama, viimase rongini oli veel pisut aega ja ma olin õnnelik, et ma olen üksi ega vaja kedagi, ah, tead, armas Angelo, kui magus on maha jätta ja minema lipsata!“ (1993, lk 83–87)

KIRJANDUSOLÜMPIAAD 2013 (11.-12. klass)

ÜLESANNE 7	VASTAJA NR:

ÜLESANNE 8	VASTAJA NR:
35 min / 16 punkti	PUNKTE:

Loe läbi katkendid Tõnu Õnnepalu romaanist „Mandala” (2012).

1. Missuguseid ühiskonnas kehtivaid soolisi ja vanuselisi stereotüüpe (kinnisarusaamu) on siin kujutatud? Kuidas seda on tehtud? Kas autor nõustub nendega või vaidleb neile vastu? (4 p)
2. Kirjuta Tõnu Õnnepalule vastukaaluks Moodsa Neiu või Ägeda Tšiki kirjeldus. Võid ülesande lahendada ka parodeerivalt. Ole stiilne! (8 p)
3. Milliseid vanu daame oskad nimetada kirjanduslike tegelaste hulgast? Nimeta autor, teos ja tegelase nimi. (4 p)

„Kui kassid peaksid koostama inimeste edetabeli, nii-öelda inimese tõuraamatu, siis poleks kahtlustki, et aukohal ja kõige kõrgema tuhvi peal seisaks seal kindlalt Vanem Daam.

Vanem Daam on inimkonna tippsaavutus, sealt edasi pole minna enam kuhugi. Tal on aega. Ta kurjustab harva. Ta teeb tihti pliidi peal süüa, vahel tikib või õmbleb lambi valgussõõris, ei tõuse sealt tundide viisi, tema süles võib järjest ära magada mitu und. Või noh, see oli nüüd rohkem ajalooline vanadaam. Tänapäevane Vanem Daam vaatab pigem televiisorit. Kassid on tulised televisiooni pooldajad!” (lk 5)

/---/

„Kuid Vanem Daam ongi selle poolest täiuslik, et ta ei jookse uuega kaasa, tal pole arvitit. Tema on truu veel vanale heale televisioonile. Ta vaatab korralikult ära kõik järjefilmid, harivad saated, saated pensionäridele, noorsoo probleemsaadet, uudised, majandusanalüüsi, ilmateate; aiandus- ja kirjandussaadet, lauluvõistluse kõik eelvoorud. Tal on kannatust, see on üldse põhiline. Ta ei kiirusta kuhugi. Kui ta ei vaatabki telekat, veel parem: kuulab raadiot, pikutab voodis ahju ääres. Ta toob turult värsked räimi, hakkliha, teeb kotletti. Tema kass elab veel traditsioonilise söögi peal, ei ole ära rikutud võltsi vabrikutoiduga.

Vanem Daam uurib ajalehest, prill kenasti ninal, surmakuulutusi, ei pahanda, kui natuke lehenurgaga mängitakse. See ju krabiseb nii vahvalt! Või kui natuke pahandabki, siis see pole kunagi päriselt, see on stiili pärast. Sest Vanemal Daamil on stiili, on maitset, on arusaamist! Tema juures valitseb rahu. Mis kõige tähtsam: Vanem Daam ei kipu kodust minema, ei reisi (vähemal klassikaline vanadaam ei reisi), ei tuiska ringi mööda poode, mööda maailma, ei koli, sest kõik need vanad asjad, mööbel, mälestused – kuhu ta nendega lähediski...

Oh! Kes kass kord saab endale perenaiseks Vanema Daami, see on koos kõige suurema mõeldava õnnega. Isegi kui see ei jää kestma, sest paraku, mis siin ilmas jääb kestma?” (lk 6)

KIRJANDUSOLÜMPIAAD 2013 (11.-12. klass)

ÜLESANNE 8	VASTAJA NR: